„OUR DAILY IMPRISONMENT"ROMANIAN WRITERS IN THE COMMUNIST PRISONS

Pîrîială Cristian-Marian
PhD student, University of Bucharest

Abstract:In a normal society, thieves and felons are committed to jail for their deeds. The situation is totally different in a communist society, where robbers, stealers and criminals assert the authotity of the regime which rendered their freedom in exchange for their obedience. In other words, prisoners were released from their cells only because they accepted to work for the communist regime. Notwithstanding, the cells didn't stay empty not even one single day. They were immediately filled with another ,,criminals". This new lawbreakers weren't a menace for the society, but for the regime itself. They didn't agree to serve the communist regime and for their crime, the system, with the help of its fathful prosecutors and judges, took the freedom of innocent people. Courts were convened, and under false accusations, ,,enemies of the people" were sentenced to score of yeras in prison. The communist propagandists used to write about this rigged judicial proceeding as the biggest achievent of the ,,communist constitutional state", the righteousness of the working class over the cruel exploiters and slave drivers. Among the unlucky ,,capitalists", ,,kulaks" and ,,burgeois", myriad prisoners were intellectuals, historians, philosophers and writers who were imprisoned for their courage to stand against the oppressive regime which took over the country and, unfortunately, most of the citizens.
The writer Ion Ioanid, the essayist Petre Ţuţea, the poet Constantin Noica, the philosopher and writer Ion D. Sîrbu, the literary critic Nicolae Steinhardt and the poet Vasile Voiculescu are only a few names among many others which belonged to brave intellectuals who had languished under unrighteous accusations in the brutal camps specially designed to destroy them slowly and painfuly. This essay tries to give a glimpse of the incredible lives of two important dissidents, Ion D. Sîrbu and Nicolae Steinhardt. Both of them were confined because they refused to betray their literaryfellows. Ion D. Sîrbu refused to falsely testify some lies about his mentor and friend Lucian Blaga, while Nicolae Steinhardt withhold some fake evidences about Constantin Noica invented by the prosecution. Ion D. Sîrbu was sentenced to seven years in prison. Nicolae Steinhardt was sentenced to 13 years in prison, but fortunatelly, he spent only six. During their time in prison, these two writers were tortured and tormented, forced to perform inhuman labour. They were humiliated, offended, insulted, blackmailed, but they didn't change their minds about the communist regime as their persecutors always hoped. Even after they were released, they were commited to settle in a place decided by DSS (Department of State Security), also known as Securitatea. They were constantly followed and monitored by the agents of the secret police. After their liberation, they realised thar they are still imprisoned, this time, not in a cell, but in their own country. Their sufferance continued. No one would talk to them because of their past. People were scared to befriend the political prisoners, because they knew they were always supervised by the secret police. Both Ion D. Sîrbu and Nicolae Steinhardt died in 1989, the last communist year. They never managed to see the dawn of the democratic regime which came after the appalling crimes of the communist administration. Their thoughts and ideas can be read in their major works: Ion D. Sîrbu's ,,The Diary of a Diarist without Diary" and Nicolae Steinhardt's ,,The Diary of Happiness".
Their sacrifice should remind us all that sometimes is very hard to be worthful and earnest, but after many years of pain and struggle the honorable man will always be remembered, while cowards and opportunists will always be forgotten.

Keywords:Ion D. Sîrbu, Nicolae Steinhardt, communist prisons, literary creations, sufferance

BDD-A30559 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:05 UTC)

Secolul XX, un secol extrem de agresiv şi de brutal, va rămîne în istoria umanităţii drept secolul care a fost marcat pentru totdeauna de către cele două războaie mondiale, dar şi de răspîndirea unor regimuri totalitare în mai multe ţări din Europa. După terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, regimul nazist a fost condamnat pentru toate atrocităţile pe care le-a comis, în vreme ce regimul comunist, fiind de partea învingătorilor, a profitat de această ocazie ideală pentru a-şi întinde rădăcinile staliniste şi în alte ţări. Favorizată de soartă, Uniunea Sovietică a lui Stalin şi-a extins teritoriul, dominînd supra unor ţări precum România, Ungaria, Bulgaria, Polonia, Republica Democrată Germană şi aşa mai departe.

După ce vreme de zeci de ani, Partidul Comunist din România fusese un partid anemic şi difuz, incapabil de a strînge măcar o mie de membri, brusc, braţul solid al Uniunii Sovietice îşi face simţită prezenţa, iar partidul respectiv începe să acapareze tot mai multă putere, pentru ca după 1948 să rămînă singurul partid cu putere totală asupra ţării. Progresul economic, cultural şi social pe care îl avusese România în timpul perioadei interbelice dispăruse pentru totdeauna. Toţi oamenii aşteptau cu nerăbdare sfîrşitul războiului în speranţa că va urma o perioada mai luminoasă pentru popor. În cele din urmă, perioada grea şi întunecată s-a terminat, dar numai pentru a urma o perioada şi mai grea, dar şi mai întunecată pentru ţară.

În decursul anilor ce au urmat au avut loc fenomene îngrozitoare ca naţionalizarea şi colectivizarea. Prin intermediul acestor metode erau confiscate pămîntul ţăranilor, fabricile, băncile, firmele etc. Statul lua puterea oamenilor făcîndu-i slabi, dar adevărata putere consta în puterea scrisului şi tocmai din acest motiv, ziariştii, jurnaliştii şi chiar scriitorii sau poeţii au devenit nişte simple instrumente ale regimului care trebuiau să scrie la comandă, lăudînd regimul care se află la putere, dar şi atacînd opoziţia, o opoziţie care era tot mai slăbită în urma atacurilor din partea noii poliţii politice înfiinţate de către stat, Direcţia Generală a Securităţii Poporului sau mai simplu, Securitatea. Această instituţie avea sarcina de a elimina toţi adversarii sau presupuşii adversari ai partidului comunist, pentru a favoriza o mai bună desfăşurare a activităţii acestuia. În perioada 1948-1964, au avut loc extrem de multe procese politice, majoritatea fiind aranjate de către sistemul juridic de la acea vreme. Oricine putea intra la închisoare doar pe baza unor nevinovate suspiciuni sau a unui denunţ, dovezile fiind adesea scoase din context sau chiar trucate. Unii cunoscători ai acestei perioade consideră că în această perioadă, circa două milioane de români au trecut prin închisorile şi lagărele Securităţii. Un calcul simplu poate arăta că un cetăţean din nouă a avut neşansa de a fi victima sistemului stalinist care nu a dispărut nici măcar după moartea creatorului său din 1953. [1]

Doi dintre numeroşii scriitori care au refuzat să asculte ordinele partidului şi care au fost aspru pedepsiţi pentru această „fărădelege" sunt: dramaturgul, filozoful şi romancierul Ion D. Sîrbu şi juristul, eseistul şi criticul literar Nicolae Steinhardt.

Ion D. Sîrbu s-a născut la data de 28 iunie 1919, la Petrila. Este fiul Ecaterinei şi al minerului sindicalist Ion Sîrbu. Urmează şcoala primară în oraşul natal, iar cursurile gimnaziale şi liceale le face la Petroşani. După absolvirea liceului, se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Cluj, dar care a fost mutată la Sibiu în tomana anului 1940, după ce Ardealul de Nord fusese cedat Ungariei în urma Dictatului de la Viena.[2]

Fiind un comunist în ilegalitate, este trimis pe front în linia întîi, ca sergent la artilerie în perioada 1941-1944. În urma înfrîngerii de la Stalingrad, cade prizonier în mîinile sovieticilor, dar reuşeşte să evadeze. Nu părăseşte frontul, astfel că în perioada 1944-1945, acesta devine translator pe frontul de Vest.[3]

[1] Victor Frunză, *Istoria stalinismului în România,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1990, pag. 395

[2] Eugen Simion (coordonator), *Dicţionarul general al literaturii române,* Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2009, vol. 6, pag. 236

[3] *Ibidem*

BDD-A30559 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:05 UTC)

În 1945 îşi obţine licenţa cu teza intitulată ,,De la arhetipurile lui C. G. Jung la categoriile abisale ale lui Lucian Blaga", aceasta fiind coordonată de însuşi marele poet şi filosof, Lucian Blaga. În 1946, ocupă prin concurs postul de asistent la Catedra de estetică şi critică literară a Facultăţii de Litere şi Filosofie din cadrul Universităţii din Cluj. În 1947, obţine şi o teză de doctorat cu titlul ,,Funcţia epistemologică a metaforei". Devine conferenţiar şi predă istoria literaturii dramatice la Conservatorul Ion Andreescu din Cluj. [4]

Instalarea regimului comunist în ţară va reprezenta primul eşes pentru tînărul conferenţiar care abia îşi începuse o carieră ce se arăta a fi destul de promiţătoare. În decembrie 1949, Ion D. Sîrbu este exclus din învăţămîntul universitar alături de Lucian Blaga, Liviu Rusu şi D. D. Roşca sub acuzaţia de ,,orientare idealistă". În perioada 1950-1955, acesta îşi va cîştiga existenţa lucrînd ca profesor suplinitor la Şcoala Medie din Baia de Arieş, dar şi la alte licee din Cluj.Situaţia devine şi mai dramatică pentru scriitor. În urma reprimării revoluţiei anticomuniste din Ungaria din 1956, regimul este nevoit să ia nişte măsuri suplimentare pentru a se apăra de noii ,,duşmani de clasă". În septembrie 1957, Ion D. Sîrbu este arestat pentru ,,omisiune de denunţ" şi condamnat la un an de închisoare, iar apoi condamnat din 1958 la şapte ani de închisoare.[5]

Sîrbu nu şi-a executat pedeapsa la un singur penitenciar. De-a lungul anilor, acesta a experimentat răceala mai multor închisori ca Jilava, Gherla, Salcia, Giurgeni, Periprava, fiecare mai îngrozitoare ca cealaltă. Dacă la Jilava şi la Gherla, deţinuţii nu aveau voie să părăsească curtea închisorii, la Salcia, Giurgiu şi Periprava, aceştia erau scoşi din închisoare şi obligaţi să muncească. Muncile nu erau deloc uşoare, de pildă, la Salcia, un deţinut era obligat să sape zilnic cel puţin trei metri cubi de pămînt, în condiţiile în care hrana era foarte săracă în vitamine şi nutrienţi care să ofere energia necesară corpului uman pentru a-şi întreprinde activităţile sale de zi cu zi. O altă muncă extrem de chinuitoare era aceea de a recolta stuf şi papură, Ion D. Sîrbu efectuînd aceste munci care i-au afectat foarte mult sănătatea. [6]

Este eliberat în 1963, dar viaţa lui era terminată din toate punctele de vedere. Puşcăria îi mîncase tinereaţea şi sănătatea, nu avea loc de muncă, tatăl şi mentorul său, Lucian Blaga muriseră, iar soţia sa divorţase de el şi îi risipise biblioteca. Neavînd altă metodă prin care să îşi căştige existenţa acesta se angajează ca vagonetar la mina Petrila, unde lucrase şi tatăl său. [7]

Fiind mai în vîrstă cu şapte ani, Nicolae Steinhardt s-a născut pe 29 iulie 1912, în Bucureşti. Este fiul Antoanetei şi al inginerului şi arhitectului Oscar Steinhardt. În calitate de ofiţer în rezervă, acesta participase în cadrul Primului Război Mondial, iar pentru meritele aduse statului român, acesta va fi decorat cu „Virtutea militară". [8]

Clasele primare le efectuează acasă, cele gimnaziale la Şcoala ,,Clemenţa" din Bucureşti, iar cele liceale la ,,Spiru Haret", liceul care a fost frecventat şi de către alţi mari scriitori români precum Mircea Eliade şi Constantin Noica. După obţinerea diplomei de bacalaureat în anul 1929, acesta decide să urmeze Facultatea de Drept a Universităţii din Bucureşti, instituţie absolvită de acesta în anul 1934, cînd decide să între în Baroul Ilfov. În 1936, acesta îşi susţine teza de doctorat intitulată ,,Principiile clasice şi noile tendinţe ale dreptului constituţional. Critica operei lui Léon Duguit". [9]

Începînd cu anul 1939, acesta începe să lucreze în redacţia ,,Revistei Fundaţiilor Regale". Aici va lucra aproximativ un an, fiind concediat în cele din urmă din cauza originii sale.

[4] *Ibidem*
[5] *Ibidem*
[6] Clara Mareş, *Zidul de sticlă,* Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2011, pag. 76-77
[7] Eugen Simion (coordonator), *Dicţionarul general..., ed. cit.* pag. 236
[8] *Ibidem,* pag. 423
[9] *Ibidem*

BDD-A30559 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:05 UTC)

Chiar dacă regimul comunist care a venit după căderea regimului antonescian susţinea drepturile evreilor, Nicolae Steinhardt a fost în continuare persecutat, fiind dat afară şi din barou. [10]

După ce trăise zece ani cu domiciliu forţat la Cîmpulung Muscel, Securitatea a decis să îl aresteze şi pe Constantin Noica în 1958. Din lotul respectiv a mai făcut parte şi Dinu Pillat, Vasile Voiculescu, Sergiu Al-George, Al. Paleologu, Vladimir Streinu, Theodor Enescu etc.
În ultima zi a anului 1959, pe 31 decembrie, Nicolae Steinhardt este chemat la sediul Securităţii pentru a fi martor al acuzării în legătură cu procesul ,,lotului intelectualilor mistico-legionari". Ofiţerul de Securitate îi oferă pentru gîndire trei zile, urmînd ca pe data de 4 ianuarie 1960 să se întoarcă cu un răspuns, de preferat unul favorabil, dar Nicolae Steinhardt nu îşi trădează colegii, iar ceea ce urmează era de aşteptat. Asemeanea lor, şi el este acuzat şi arestat, primind la scurtă vreme sentinţa de doisprezece ani de muncă silnică. De-a lungul experienţei sale carcerale, acesta va fi închis la Jilava, Gherla, Aiud pînă în luna august a anului 1964 cînd este eliberat în urma decretului amnistierii tuturor deţinuţilor politici. [11]

Jurnalul lui Ion D. Sîrbu se încadrează în categoria manuscriselor de sertar şi face referire la perioda totalitară, prin care a trecut România. În perioada respectivă, literatura română a fost cenzurată, iar astfel de cărţi duşmănoase nu puteau fi publicate. Ion D. Sîrbu şi-a asumat un risc imens scriind paginile respective, deoarece putea fi prins oricînd şi turnat la Securitate pentru conţinutul duşmănos al acelor foi, aşa cum s-a întîmplat, de pildă, cu Nicolae Steinhardt, care a scris ,,Jurnalul fericirii".

În ,,Jurnalul unui jurnalist fără jurnal" este focalizată cam toată viaţa lui conştientă, majoritatea experienţelor prin care el a trecut, dar şi diferite idei filozofice despre lumea înconjurătoare, lumea reală, nu lumea pe care o relatau mijloacele de propagandă ale momentului şi ţinînd cont cît de mult a suferit pe parcursul vieţii, e firesc ca acest jurnal scris în anii '80 să fie scris în această tonalitate a paradoxului tragic şi a aberaţiei sistemului de la acea vreme.

,,Jurnalul unui jurnalist fără jurnal" nu este tocmai un jurnal. O persoană scrie un jurnal cu scopul de a duce în nemurire cele mai importante şi mai dragi amintiri ale sale. În acest fel, cînd va reciti peste ani acele rînduri, va avea o imagine mai clară asupra trecutului. Jurnalul lui Ion D. Sîrbu are foarte puţine amintiri din tinereţe sau din trecutul mai apropiat. El vorbeşte foarte mult despre lume, condiţia omului, nedreptate, damnare şi aşa mai departe, principalele teme abordate fiind limba, literatura, istoria, învăţămîntul, suferinţa, moartea, puterea, dictatura, abuzul, revoluţia etc.

Mult mai apropiat de un jurnal propriu-zis se află cel al lui Nicolae Steinhardt. Acesta vorbeşte mai puţin despre idei filosofice, gînduri şi cărţi pe care le-a citit de-a lungul vieţii, jurnalul axîndu-se în mod special asupra anilor grei de detenţie. Lipsa unei hrane consistente, a apei curate, lipsa unui mediu propice pentru a duce o viaţă decentă nu au reuşit să îi estompeze bucuria de a se afla printre oameni care îi înţeleg suferinaţa, bucuria de a fi liber, de a putea vorbi ceea ce gîndeşte, de a nu se simţi vinovat pentru vreo greşeală, de a nu suporta povara unei fărădelegi comise de teama autorităţilor comuniste.

Cu toate acestea, cea mai mare bucurie i-a fost oferită de şansa de a descoperi creştinismul, religie la care a aderat în cele din urmă. El s-a simţit atras de principiile creştinismului care pun accentul pe bunătatea sufletului, iertare, dreapta socotinţă, bunul-simţ şi înţelepciunea, îndemnîndu-l pe enoriaş să renunţe la ură, frică, invidie, dar mai ales bănuială. Din punctul de vedere al lui Nicolae Steinhardt, suspiciunea întunecă mintea

[10] *Ibidem*
[11] *Ibidem,* pag. 424

BDD-A30559 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:05 UTC)

omului, afectîndu-i judecata. Acesta nu mai poate deosebi prietenii de duşmani. Crezînd că este într-un permanent pericol, persoana respectivă va fi mereu chinuită de propria sa minte.

,,Pentru creştinism bănuiala e un păcat grav şi oribil. Pentru creştinism încrederea e calea morală a generării de persoane. Numai omul îşi făureşte semenii proporţional cu încrederea pe care le-o acordă şi le-o dovedeşte. Neîncrederea e ucigătoare ca şi pruncuciderea; desfiinţează ca om pe cel [asupra] căruia este manifestată." [12]

Nicolae Steinhardt nu s-a lăsat amăgit de aceste vicii, urmînd întotdeauna calea creştinătăţii, o religie atît de mult preţuită de acesta încît chiar a acceptat să fie botezat în închisoare de către părintele Mina Dobzeu. Acţiunea a avut loc pe ascuns, pe data de 15 martie 1960, iar ca naş, acesta l-a ales pe Emanuel Vidraşcu, fost avocat şi profesor de latină şi greacă, fost director de cabinet al mareşalului Ion Antonescu.[13] Scena este atît de specială de către diarist încît nu ezită să transpună în jurnalul său fericirea datorată trecerii la noua sa religie:

,,Nu te lasă grijile să dormi sau te deşteaptă din somn. Dar se întîmplă ca şi de pe urma fericirii să te pomeneşti treaz în toiul nopţii. Aşa mi s-a întîmplt mult timp după ce am fost primit botezul. Doar din bucurie - <<out of sheer joy, aus lauter Freude>> - deschideam brusc ochii, cuprins de o stare euforică, izvoditoare nu de adormire - ca la stupefiante - ci de veghe, de viaţă supraintensă; de somn îmi ardea mie? de odihnă? de uitare? de <<oblivon>> ori <<evadare>>? Nu, de prea plin îmi venea să mă reped jos din pat ori de pe prici, să alerg, să strig de bucurie, să-i zgîlţăi şi pe ceilalţi, să le spun cît sunt de fericit, să-i rog să-şi dea seama ce comoară posedă cu toţii, ce sobiţă mininată, ce tranchilizant fără prescripţie medicală. Noroc de mine că strâşnicia regulamentului mă împiedică să mă dau în spectacol." [14]

Cu toate că jurnalul lui Sîrbu cuprinde nemeroase idei filozofice, aspecte morale ale vieţii şi noţiuni critice, nu lipsesc nici anumite momente din viaţa autorului care sunt povestite în paginile caietului cum ar fi de pildă amintirile sale din copilărie, din timpul războiului şi chiar din timpul detenţiei lui. Faţă de jurnalul lui Steinhardt, cel al lui Sîrbu conţine mult mai puţine amintiri din timpul detenţiei, dar cel puţin este respectat aspectul autobiografic care îi oferă consistenţa de jurnal.

,,Reflecţiile din <<Jurnal>> nu plictisesc, nu sunt nici lungi nici monotone. Dimpotrivă, sunt vii, cuceritoare şi, desigur, una dintre condiţiile care procură plăcere lecturii. Invidiind arta reflecţiei manifeşti tendinţa de a reciti şi de a o memora chiar. Mecanismul de fabricare a sensului general al întregului text se realizează tocmai la acest nivel al meditaţiei de calitate filosofică (despre Dumnezeu şi credinţă, om şi istorie, călăi şi victime, viaţă şi moarte, cultură spirituală şi civilizaţie materială, utopie şi antiutopie etc.)." [15]

Asemenea lui Nicolae Steinhardt, şi Ion D. Sîrbu a cunoscut ,,fericirea" în spatele barelor reci ale închisorii. Aflîndu-se închis, acesta putea purta numeroase conversaţii cu amicii săi intelectuali fără a fi îngrădiţi de vreo forţă. După eliberare, acesta se afla înconjurat numai de informatori, dornici de a scoate de la el cît mai multe informaţii:

,,Nu-mi cunosc, nici după cincisprezece ani, vecinii de pe scara blocului meu: mă şi mir că nu am simţit pînă acum nevoia să intru în legătură cu ei, bătînd morse-ul Gherla în calorifer. Dar, adevărul este că la Gherla sau Jilava simţeam nevoia să comunic şi să mă împrietenesc cu cît mai mulţi colegi interesanţi, pe cînd aici, <<în libertate>>, mă feresc prudent pînă şi de instalator sau de cetitorii de contor."[16]

---

[12] Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pag. 103
[13] *Ibidem,* pag. 82
[14] *Ibidem,* pag. 202
[15] Elvira Sorohan, *Ion D. Sîrbu sau Suferinţa Spiritului Captiv,* Editura Junimea, Iaşi, 1999, pag. 160
[16] Ion D. Sîrbu, *Opere (Jurnalul unui jurnalist fără jurnal),* Editura Fundaţiei Naţionale pentru Ştiinţă şi Artă, Bucureşti, 2013, pag. 267-268

BDD-A30559 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:05 UTC)

Spre deosebire de o persoană obişnuită care scrie un anumit jurnal în scopul memorării şi rememorării trecutului său, Ion D. Sîrbu decide să îşi scrie jurnalul în scopul de a-şi uita trecutul, aşa cum el însuşi afirmă în paginile ,,caietului" său:

,,Aceste caiete nu sunt exerciţii de memorie, ci exerciţii de uitare: printr-un fel de gimnastică pe întunerec a Cuvîntului, a cuvintelor ce vor să respire libere, vor să-şi menţină condiţia logică şi simbolică, speriate fiind de lungimea morţii, de lungimea tunelului, de lungimea disperărilor mele." [17]

Aşadar, scopul principal al acestor caiete este de a lăsa în urmă trecutul, un trecut crud şi nemilos care nu îl lasă în pace să îşi trăiască prezentul. În felul acesta, el izbuteşte să supravieţuiască puţin mai uşor în inexorabila sa viaţă, aşteptînd momentul în care va părăsi această lume efemeră şi coruptă pentru a ajunge într-o nouă lume care să-l primească şi să-l accepte pentru ceea ce a făcut, dar şi ce a refuzat să facă:

,,Aceste exerciţii de luciditate - îmi dau seama - nu tind nici spre eseu şi nici spre o viitoare, eventuală, carte: ele au ca scop doar pregătirea mea lucidă pentru moarte. Bucuria fiecărui rînd este bucuria fiecărei zile trăite cu un toc în mână şi cu privirea spre copiii, copacii şi cerul pe care îl mai pot zări dincolo de geamul zarcăi mele." [18]

Spre deosebire de un jurnal obişnuit sau chiar şi faţă de jurnalul lui Nicolae Steinhardt, acesta nu este datat. Nu se poate şti data la care au fost scrise fragmentele respective. Se pot cunoaşte doar anii în care au fost elaborate respectivele fragmente. Tot legat de compoziţie, volumul cuprinde şase capitole, autorul denumind fiecare capitol după anul în care l-a scris şi atribuindu-i fiecăruia acelaşi substantiv din categoria timpului, respectiv anotimpul ,,iarna". Alegerea acestui anotimp nu este deloc aleatorie, frigul fiind un duşman crud care tortura fără cruţare populaţia României în acea perioadă. În acest mod, iarna nu mai poate fi văzută ca un anotimp al sărbătorilor şi al bucuriei, ci ca un anotimp care îi torturează continuu pe oameni, frigul luînd sfîrşit odată cu venirea primăverii. Astfel, jurnalul lui Sîrbu este împărţit în: ,,Iarna unu: 1983-1984", ,,Iarna doi: 1984-1985", ,,Iarna trei: 1985-1986", ,,Iarna patru: 1986-1987", ,,Ultima iarnă: 1987-1988" şi ,,Iarna 1988-1989". După cum se poate observa, Sîrbu a început să îşi scrie jurnalul în 1983 şi doar moartea sa a adus finalul acestei opere literare publicate abia în anii '90. Dacă Sîrbu nu ar fi murit în acea zi fatidică a anului 1989, atunci jurnalul ar mai fi continuat, cel mai probabil, să consemneze şi anii care aveau să vină.

În ,,Jurnalul unui jurnalist fără jurnal" Ion D. Sîrbu face referire la cărţi citite, la filme văzute, la spectacole vizionate, dar şi la alte diferite forme de cultură. Ion D. Sîrbu a fost un om extrem de curios, perspicace şi raţional, fiind mereu interesat de lumea care îl înconjoară, dar şi de funcţionarea acesteia. Acesta dorea să vadă totul, să înţeleagă, să afle cît mai multe informaţii, de la informaţii din domeniul biologiei pînă la informaţii din domeniul chimiei, de la informaţii din domeniul matematicii pînă la informaţii din domeniul fizicii, de la scrieri vechi şi pînă la ultimele experimente moderne literare.

Dintre numeroasele cărţi citite şi recitite de către scriitor pot fi reamintite: ,,La tentation totalitaire" deJean-François Revel, ,,Istoria Creşterii şi Descreşterii Imperiului Otoman" de Dimitrie Cantemir, ,,Apologia di Socrate" de Platon, ,,Histoire et Utopie" de Emil Cioran, ,,Convorbiri cu Goethe în ultimii ani ai vieţii lui" de Johann Peter Eckermann, ,,Valoarea rîsului" de Paul Zarifopol,,Istoria declinului şi prăbuşirii Imperiului Roman" de Edward Gibbon, ,,Despre conştiinţa filosofică" de Lucian Blaga, ,,Locul românilor în istoria universală" de Nicolae Iorga, şi multe alte cărţi. După cum se vede, Ion D. Sîrbu este interesat de foarte multe cărţi, din diverse domenii, de la literatură la istorie, de la filozofie la sociologie, dorind să studieze cît mai multe romane, povestiri, dar şi lucrări ştiinţifice.

[17] *Ibidem,* pag. 582
[18] *Ibidem,* pag. 674

BDD-A30559 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:05 UTC)

Nici Nicolae Steinhardt nu este mai puţin interesat de cărţile cu subiect istoric, filosofic sau sociologic cum ar fi ,,After the fall" de Arthur Miller, ,,The Napoleon of Notting Hill" de G. K. Chesterton, ,,A Passage to India" de E. M. Forster, ,,The Invisible Man" de H. G. Wells, ,,Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul" de Nicolae Bălcescu etc.

Predilecţia pentru creştinism este vizibilă în jurnalul lui Nicolae Steinhardt încă de la început. Înainte să îşi aştearnă gîndurile pe hîrtie, acesta citează din Marcu 9, 24: ,,Cred Doamne, ajută necredinţei mele.", cerînd ajutor puterii divine în scopul de a călători în trecutul său intens, pentru a-şi putea înregistra gîndurile pentru posteritate. Mai mult decît atît, acest verset nu este singurul care apare, de-a lungul paginilor, acesta aducînd în atenţia cititorilor şi alte versete din Matei, Luca, Ioan şi aşa mai departe. Asemenea lui Sîrbu, Steinhardt nu uită nici el de celelalte personaje culte ale istoriei universale, aducînd în discuţie numeroase maxime şi aforisme rostite de către Paul Claudel, Adhémar Esmein, Thomas Morus, Karl Barth, Rudolf Otto, Alfred Jarry, Denis de Rougemont, Paul Valery, Martin Heidegger, Feodor Dostoievski ocupînd un loc special în jurnalul său.

În jurnalul lui Ion D. Sîrbu apar anumite personaje cu care naratorul conversează uneori. Aceste personaje se împart în două categorii, respectiv personaje din operele sale literare: Olimpia, Candid, Mefisto, rabinul Sommer, Tutilă I, Tutilă II, Napocos etc. şi personaje inspirate din viaţa lui reală: Sergiu Al-George, Ion Oana, Onisifor Ghibu, Radu Stanca, Lucian Blaga, Romul Ladea, Eta Boeriu, Ion Agîrbiceanu şi aşa mai departe. Astfel, pe parcursul jurnalului apar prieteni din anturajul scriitorului, dar şi duşmani, respectiv procurori şi informatori cu care Sîrbu are uneori ocazia şă discute şi apoi să îşi exprime în jurnal opinia faţă de dialogul pe care l-au purtat.

Fiecare personaj are o personalitate diferită, formulînd afirmaţii şi idei diferite. De pildă, devotata consoartă a naratorului, Olimpia, îi diminuează suferinţa zilnică, făcîndu-l să suporte mai uşor condiţiile grele ale regimului. Candid îi povesteşte despre univers şi planurile sale din punct de vedere filozofic. Moşul, un pesimist înnăscut, consideră că lumea e aproape de sfîrşit şi tocmai de aceea se află în stadiul în care se află. Un alt personaj foarte interesant este Mefisto, un vechi intelectual, discută cu naratorul despre anumite chestiuni filozofice, dar şi despre numeroasele probleme ale socialismului.[19]

Candid este supranumele său lui Sîrbu. Amîndoi împărtăşesc aceleaşi idei despre regimul aflat la putere, despre lume, dar şi despre filozofia existenţei. Olimpia, soţia lui, vede lumea aşa cum este şi nu se fereşte să admită erorile pe care le întîlneşte în societate, zi de zi. Asemenea lui Mefisto, şi Napocos este tot un filozof sceptic. Sommer este evreul vizionar. Moşul are gîndirea omului simplu, cinstit şi înţelept, caracteristici care deveneau din ce în ce mai rare.[20]

Lucin Blaga are un rol aparte în jurnal. Se poate observa că Ion D. Sîrbu a ţinut extrem de mult la el, apreciindu-l pentru creaţiile lui literare, dar şi prietenia lor de care acesta îşi aminteşte cu drag şi le notează cu mare atenţie în rîndurile caietului său.

Este foarte interesant de observat faptul că pe parcursul jurnalului, dialogurile cu personajele devin din ce în ce mai rare. Dacă în primele trei ,,ierni" jurnalul abundă de personaje care de care mai inteligent şi mai spiritual, de la cea de-a patra ,,iarnă", personajele încep să dispară, scriitorul fiind interesat de politica mondială, în mod special de venirea la putere a tînărului Gorbaciov. Aşadar, la fel ca în viaţa reală, chiar şi în jurnal este părăsit de prieteni, fiind, parcă, blestemat să îşi trăiască viaţa în singurătate.

În ,,Jurnalul fericirii" apar numai personaje reale. Apare tatăl său faţă de care Nicolae Steinhardt are un imens respect, apar victimele ,,lotului mistico-legionar Noica.Pillat" precum Constantin Noica (Ct. N.), Dinu Pillat (Dinu P.), Sergiu Al-George (Dr. Al-G.), Vladimir

[19] Antonio Patraş, *Ion D. Sîrbu-de veghe în noaptea totalitară,* Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2003, pag. 260-261

[20] Elvira Sorohan, *Ion D. Sîrbu sau Suferinţa...,* ed. cit., pag. 158

BDD-A30559 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:05 UTC)

Streinu (Strinu), Alexandru Paleologu (Alecu, Al. P., Al. Pal.) etc. De asemenea, mai apar şi ceilalţi deţinuţi cu care s-a intersectat pe parcursul detenţiei. Merită amintit părintele Mina (Mina Dobzeu), cel care i-a oferit o viaţă nouă prin Taina Botezului, dar şi legionari, cei mai mulţi resemnaţi, fiind extrem de amabili cu el în ciuda originii sale:

„N-a fost cameră în care tinerii - şi mai ales legionarii - să nu-mi vie în ajutor şi să nu-mi dea <<cafeaua>> de dimineaţă şi feliuţa bisăptămînală de pâine - odoare fără preţ pentru un bolnav de intestine - în schimbul ciorbei de murături putrede, al fasolei negătite, al cartofilor fierţi cu coajă şi pământ cu tot ori al varzei crude la care şi lighioanele s-ar uita cu silă - singurele alemente ce le puteam oferi." [21]

Aşadar, ignorînd condiţiile insalubre de trai, frigul chinuitor din timpul iernii, căldura înăbuşitoare din timpul verii datorată supraaglomerării, hrana aproape necomestibilă, „apa viermănoasă" şi lungile bătăi primite din partea gardienilor, viaţa în spatele gratiilor a reprezentat pentru Nicolae Steinhardt o experienţă unică, în care a cunoscut persoane remarcabile, a avut timp suficient pentru a face schimb de cunoştinţe şi experienţe culturale şi cel mai important, a înţeles pe deplin latura divină a vieţii, făcînd paşi importanţi către viaţa de monah pe care o va alege după ce va fi eliberat din închisoare:

„În locul acesta aproape ireal de sinistru aveam să cunosc cele mai fericite zile din toată viaţa mea. Cît de absolut de fericit am putut fi în camera 34! (Nici la Braşov, cu mama, în copilărie, nici pe străzile nesfîrşite ale misterioasei Londre; nici pe mîndrele dealuri ale Muscelului, nici în decorul de ilustrată albastră al Lucernei; nu, nicăieri)." [22]

Spre deosebire de alţi scriitori care şi-au pierdut viaţa în lagărele comuniste, Nicolae Steinhardt şi Ion D. Sîrbu au reuşit să supravieţuiască gulagului românesc, reuşind chiar să creeze cele două jurnale. Din nefericire, Nicolae Steinhardt şi-a găsit sfîrşitul pe data de 30 martie 1989 din cauza unei angine pectorale, iar Ion D. Sîrbu a intrat în nefiinţă pe data de 17 septembrie 1989 din cauza unui cancer la vălul palatin. Niciunul dintre ei nu a mai apucat să vadă sfîrşitul regimului care le-a provocat atît de multă suferinţă, în ciuda faptului că un singur an de viaţă în plus le-ar fi putut aduce bucuria de a vedea apariţia noului regim democratic care a urmat. Mai mult decît atît, după căderea regimului comunist, numeroşi scriitori, foşti deţinuţi politici, au început să îşi scrie şi să îşi publice memoriile lor de detenţie, însă dacă jurnalele lui Sîrbu şi Steinhardt nu ar fi fost scrise în timpul perioadei comuniste, ele nu ar fi existat niciodată.

Comparaţia celor doi oferă o imagine de ansamblu remarcabilă. Steinhardt a fost un evreu convertit la creştinism, şi un intelectual de dreapta, iar Ion D. Sîrbu a fost un om venit din clasa muncitorească, un om de stînga care ajunge într-o închisoare comunistă. Amîndoi au refuzat să devină uneltele regimului comunist, dînd dovadă de voinţă şi curaj, amîndoi au fost închişi în puşcării fiind nevoiţi să suporte nişte condiţii greu de imaginat, dar nici măcar acel infern comunist nu a reuşit să le schimbe convingerile pe care nu le vor abandona nici măcar după ce vor fi eliberaţi. Cei doi autori, probabil, că n-ar fi fost nişte autori atît de importanţi dacă ar fi trăit într-un regim liberal, dacă ar fi trăit într-o democraţie, întrucît cele mai importante cărţi ale lor se datorează exact experienţelor îngrozitoare prin care au trecut. Jurnalele lor deschid calea unui nou tip de literatură, o literatură carcerală extremă, o literatură scrisă pentru a arăta posterităţii adevărata faţă a unui regim totalitar.

BIBLIOGRAPHY

Bibliografie primară:

[21] Nicolae Steinhardt, *Jurnalul...*, ed. cit., pag. 132
[22] *Ibidem,* pag. 30

BDD-A30559 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:05 UTC)

Sîrbu D. Ion, *Opere (Jurnalul unui jurnalist fără jurnal),* Editura Fundaţiei Naţionale pentru Ştiinţă şi Artă, Bucureşti, 2013
Steinhardt Nicolae, *Jurnalul fericirii,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991

Bibliografie secundară:

Frunză Victor, *Istoria stalinismului în România,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1990
Mareş Clara, *Zidul de sticlă,* Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2011
Patraş Antonio, *Ion D. Sîrbu-de veghe în noaptea totalitară,* Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2003
Simion Eugen (coordonator), *Dicţionarul general al literaturii române,* Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2009, vol. 6
Sorohan Elvira, *Ion D. Sîrbu sau Suferinţa Spiritului Captiv,* Editura Junimea, Iaşi, 1999

BDD-A30559 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:05 UTC)